

Samantekt skýrslu

Helstu niðurstöður skýrslunnar eru:

Laun, launaþróun og kjarasamningar

- Langtímakjarasamningar hafa verið undirritaðir fyrir 80-90% launafólks á vinnumarkaði í þessari samningalotu sem hófst í febrúar á þessu ári.
- Á opinbera markaðnum er samningum lokið við flest félög innan ASÍ og BSRB og hluta félagsmanna BHM. Ósamið er við ríflega helming launafólks innan BHM, öll aðildarfélög KÍ sem og lækna og hjúkrunarfræðinga sem standa utan heildarsamtaka. Áætla má að í heildina sé ósamið við um 24 þúsund manns á opinberum markaði.
- Samningum er lokið fyrir allflest launafólk á almennum markaði og áætla má að samið hafi verið við um helming launafólks hjá ríkinu og sveitarfélögum utan Reykjavíkur og allflest launafólk hjá Reykjavíkurborg í þessari kjaralotu að kennurum undanskildum sem borgin semur við í samfloti við önnur sveitarfélög.
- Launaþróun það sem af er samningstímabilinu er því nokkuð ólík eftir mörkuðum. Laun hafa hækkað mest á almennum markaði þar sem samningum nær allra er lokið en minna á opinberum markaði þar sem stórir hópar eru enn með lausa samninga.
- Á almennum markaði hækkaði grunntíma kaup um 5,2% á tímabilinu frá febrúar til júlí á þessu ári en hækkunin nam um 2,9% hjá Reykjavíkurborg og rúmlega 2% hjá ríki og sveitarfélögum utan Reykjavíkur.
- Í þeim kjarasamningum sem gerðir hafa verið í þessari samningalotu var farin blönduð leið krónutöluhækkana og prósentuhækkana og eru launahækkanir því hlutfallslega mestar á lægri laun.
- Að teknu tilliti til verðlagsþróunar jókst kaupmáttur grunntíma kaups um 1,5% frá febrúar og fram júlí. Mest á almennum vinnumarkaði þar sem samningum allflestra var lokið en kaupmáttur rýrnaði hins vegar eða stóð í stað á opinberum vinnumarkaði þar sem enn var ósamið við stóra hópa.
- Regluleg laun allra fullvinnandi á vinnumarkaði voru að meðaltali 821.000 kr. í maí 2024. Meðallaun voru hæst á almenna vinnumarkaðnum hvort sem litið er til grunnlauna, reglulegra launa eða reglulegra heildarlauna en launadreifing er meiri á almennum markaði en hjá hinu opinbera.
- Áhersla á krónutöluhækkunir í kjarasamningum á undanförunum árum, sem hafa skilað hlutfallslega mestri hækkun lægstu launa, hefur leitt til þess að munur á hæstu og lægstu launum á vinnumarkaðnum hefur dregist saman og tíundastuðlar lækkað markvert.

Efnahags- og vinnumarkaðsmál

- Eftir þrjú ár með kröftugum hagvexti hefur hægt á umsvifum í efnahagslífinu og útlit fyrir óverulegan hagvöxt í ár.
- Verðbólga hefur farið nokkuð hratt lækkandi undanfarna mánuði en verðbólguvæntingar eru enn talsvert yfir 2,5% verðbólguþækkun Seðlabanka Íslands og spár gera ekki ráð fyrir að það náist fyrr en undir lok árs 2026.
- Afkoma ríkissjóðs án vaxtatekna og -gjalda var jákvæð um 0,5% í fyrra en versnandi efnahagsástand vegur nú á móti aðhaldi í ríkisfjármálum og útlit fyrir að afkoman breytist lítið næstu árin.
- Framleiðni vinnuaflds jókst um 1,8% að meðaltali á ári á síðustu fimm árum sem er langtum meiri vöxtur en á hinum Norðurlöndunum. Talsverður munur er á framleiðnivexti milli atvinnugreina en mestur hefur hann verið á tímabilinu í verslun og sjávarútvegi en minnstur í iðnaði og byggingarstarfsemi.
- Launahlutfallið sem endurspeglar hlutdeild launafólks í verðmætasköpun hagkerfisins hefur á síðustu fimm árum í heildina lækkað um 1,2 prósentustig og lækkað í öllum atvinnugreinum en þó mismikið.
- Kaupmáttur launa jókst um 0,5% á fyrri helmingi þessa árs samanborið við sama tímabil í fyrra en vegna hárra vaxta og verðbólgu dróst kaupmáttur ráðstöfunartekna lítillega saman.
- Eiginfjárstaða heimila hefur batnað á síðustu árum og skuldastaða er almennt góð í sögulegu tilliti en mikill munur er á stöðu heimila á eigna- og leigumarkaði m.a. hvað varðar aðgengi inn á fasteignamarkaðinn og möguleikum til að bregðast við hækkun húsnæðiskostnaðar. Vaxtagjöld sem hlutfall af ráðstöfunartekjum hjá heimilum með íbúðalán hafa hins vegar farið vaxandi einkum hjá yngra fólki.
- Dregið hefur úr spennu á vinnumarkaði samhliða hægari efnahagsumsvifum og starfandi fólki fjölgar nú hægar en undanfarin misseri. Atvinnuleysi er þó áfram lágt og atvinnubátttaka mikil.
- Innflytjendum á íslenskum vinnumarkaði hefur fjölgað hratt síðustu ár en hlutdeild þeirra hefur á síðustu tveimur áratugum farið úr 6% starfandi fólks í tæplega fjórðung.
- Þátttaka innflytjenda á vinnumarkaði hér á landi er ein sú mesta meðal OECD þjóða. Lítil munur er á hlutfalli starfandi innflytjenda og þeirra sem eru með íslenskan bakgrunn.
- Í samanburði við önnur lönd eru innflytjendur á Íslandi vel menntaðir og algengara að þeir sinni starfi sem er ekki í samræmi við menntunarstig þeirra en fólk með íslenskan bakgrunn. Kunnátta innflytjenda á tungumáli búseturíkis er þó lítil hér á landi í samanburði við önnur OECD ríki.